

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 2(18) сәуір-маусым 2019
ISSN 2710-3994

Бас редактор:
Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

- Абашин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)*
- Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызғыз мемлекеттік университетінің ректоры. (Қырғызстан)*
- Аяған Бүркітбай Ғелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары. (Қазақстан)*
- Әлімбаев Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)*
- Әбусейтова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)*
- Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)*
- Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)*
- Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)*
- Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)*
- Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Қазақстан)*
- Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)*
- Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)*
- Көмеков Болат Ешмұхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қытшақтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)*
- Матыжанов Кенжехан Ісләмжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)*
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)*
- Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)*
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)*
- Римантас Желвис (Želvyys Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)*
- Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғұлан атындағы Археология институты. (Қазақстан)*
- Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)*
- Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*
- Сыдықов Ерлан Бәтташұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)*
- Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)*

Жауапты редактор:
Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы

Ғылыми редактор:
Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы

Редактор:
Кубеев Рустем Жаулыбайұлы

Жауапты хатшы:
Қоңқабаева Арайлым

Техникалық хатшы:
Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

- Абашин Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт-Петербурге (Россия)*
- Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)*
- Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)*
- Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)*
- Абиль Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)*
- Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)*
- Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)*
- Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)*
- Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)*
- Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)*
- Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНК «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)*
- Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)*
- Кокебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)*
- Кумеков Болат Ешимхамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)*
- Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)*
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания) Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана» Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)*
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Годаньска (Польша)*
- Римантас Желвис (Želvyys Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет (Литва)*
- Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)*
- Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)*
- Сыдыков Ерлан Батташевич – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)*
- Таймагамбетов Жакен Кожажметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК (Казахстан)*

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна

Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна

Редактор:
Кубеев Рустем Джаулыбайулы

Ответственный секретарь:
Конкабаева Арайлым Нурболатовна

Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)
Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)

Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)

Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Ayagan Burkhitbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)

Karibayev Bereket Bakhytzhonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)

Kozhirova Svetlana Bassieva – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)

Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)

Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Matyghanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)

Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)

Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)

Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)

Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of German Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)

Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna

Scientific Editor:

Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Editor:

Kubeyev Rustem Dzhaulybayevich

Executive Secretary

Konkabayeva Arailym Nurbolatovna

Technical secretary:

Khumarzak Altynbek

ӘОЖ 94(574)

ҰЛТ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯСЫНЫҢ ҚУҒЫНДАЛУ ТАРИХЫ (XX ҒАСЫРДЫҢ 20 ЖЫЛДЫҢ СОҢЫ-30 ЖЫЛДЫҢ БАСЫ)

Жораева Г.Т.

Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті. Түркістан, Қазақстан.

Аңдатпа. Бұл мақалада ұлттың тағдырын ойлаған қазақ зиялылары қауымының XX ғасырдың 20 жылдың соңы мен 30 жылдың басында патша үкіметі тұсындағы орыс үкіметінің отаршылдық саясатына, кеңестік жүйе кезіндегі большевиктік биліктің қыспағына қарсы шығып қуғын-сүргінге ұшырау тарихы зерттелген. Қазақ азаматтарын қуғындау 30 жылдары қатты өршіп, мерзімді баспасөзде кеңестік жүйеге қарсы шығушылардың қатарын жұртшылыққа жариялауға белсене кіріскендігі, тұтқындалып, істі болғандар, мерзімдерін өтеп келгеннен кейін де үкімет тарапынан мұқият бақылауға алынып, олардың үстінен 1937-1938 жылы қайтадан іс қозғалып, ақыры қуғын-сүргін құрбанына айналғаны мәлім. Қазақстандағы бұл кездердегі қуғындау барысына қазақтың ұлт зиялыларымен қатар қарапайым жұмысшы да, шаруа да ілініп кетті. Мемлекеттік қауіпсіздік басқармасының анықтамасында бұрынғы алашордашылар мен қазақ ұлтшылдарының революцияға қарсы әрекеттері келтірілген. Халық жауы ретінде айыпталғандарға қателіктерін жариялы түрде мойындауларын талап еткен. Қысым көрсету, қорқыту нәтижесінде көпшілігі өзіне жабылған жала айыпты мойындауға мәжбүр болды. 1937-1938 жылдары «халық жауы» ретінде қамауға алынған азаматтардың арасында 30-жылдары жаламен сотталып келгендер, ату жазасына кесілгендердің тағдыры қарастырылған. Түйін сөздер: ұлт интеллигенциясы, патша үкіметі, отаршылдық саясат, большевиктік билік, буржуазиялық-ұлтшылдар, қуғын-сүргін, ұлтшылдық, жікшілдік.

Түйін сөздер: большевиктік билік, буржуазиялық-ұлтшылдар, жікшілдік, ұлтшылдық, қуғын-сүргін, отаршылдық саясат, патша үкіметі, ұлт интеллигенциясы

ИСТОРИЯ РЕПРЕССИЙ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ (КОНЕЦ 20-Х-НАЧАЛО 30-Х ГГ. XX ВЕКА)

Жораева Г.Т.

кандидат исторических наук, Международный казахско-турецкий университет имени Х.А. Ясауи, г. Туркестан, Казахстан.

Аннотация. В данной статье рассматривается история репрессий казахской интеллигенции в конце 20-х – начале 30-х гг. XX века, боровшейся за судьбу своего народа против колониальной политики, начавшейся в период царизма и получившей свое продолжение в эпоху Советской власти.

Репрессии в отношении национальной интеллигенции 1929-1930 гг. начались в 1929 г. после V пленума Казахского краевого комитета. В течение этого периода многие интеллигенты были арестованы, сосланы, а после возвращения из ссылки попали под строгий контроль, более того, в период 1937-1938 гг. против них были опять возбуждены дела и многие из них были расстреляны, став жертвой непрекращающихся политических репрессий.

Ключевые слова: национальная интеллигенция, царское правительство, колониальная политика, большевистская власть, буржуазные националисты, репрессии, национализм, групповщина.

HISTORY OF THE NATIONAL INTELLIGENTSIA PERSECUTION

Zhorayeva G.T.

Candidate of Historical Sciences, Ahmet Yassawi International Kazakh-Turkish University.
Turkistan, Kazakhstan

Abstract. This article examines the history of the repression of the Kazakh intelligentsia, who opposed the colonial policy of Russian government at the end of the 1920s and early 1930s. The persecution of the repression of the intelligentsia in 1920-1930 began after the Plenum of the Kazakh Territorial Committee of 1929. Many representatives of the intelligentsia were arrested in 1929-1930, and after the end of their prison terms they were carefully monitored by the government. Furthermore, in 1937-1938, the persecutions were started again.

Keywords: national intelligentsia, royal government, colonial policy, Bolshevik power, bourgeois-nationalists, persecution, nationalism, separatism.

Кіріспе

Патша үкіметі тұсында орыс үкіметінің отаршылдық саясатына да, кеңестік жүйе кезінде де большевиктік биліктің қыспағына қарсы шығып, ұлттың тағдырын ойлаған қазақ зиялылары ХХ ғасырдың 20 жылдың соңы мен 30 жылдың басында және 30 жылдың соңында қуғын-сүргінге ұшырады. Бұл қуғынға барлық оқыған қазақ азаматтары іліккен екен. Бұған дейін де «ұлтшылдықпен», «жікшілдікпен», «оншылдықпен» айыптаулар жүргізіліп, соның нәтижесінде қазақтың азаматтарын бір-біріне айдап салу кең етек алған еді.

Мақсаты

ХХ ғасырдың 20 жылдың соңы мен 30 жылдың басында патша үкіметі тұсындағы орыс үкіметінің отаршылдық саясатына, кеңестік жүйе кезіндегі большевиктік биліктің қыспағына қарсы шығып қуғын-сүргінге ұшыраған алаш зиялыларының тарихын зерттеу.

Зерттелу деңгейі мен әдістері

1929-1930 жылдардағы ұлт интеллигенциясын қуғындау 1929 жылы Қазақ Өлкелік комитетінің V пленумынан кейін басталды. Бұл пленумда буржуазиялық-ұлтшылдарға қарсы күрес жүргізу мәселесі айырықша көтерілген болатын [1, 25-б.].

Осы пленумнан кейін қазақ зиялыларының еңбектері, әсіресе Алаш қайраткерлерінің шығармалары ығыстырылып, олардың еңбектерінде «буржуазиялық өмірді көксеу басым» деп тұжырымдалды. Барлық басылымдар жіті тексеріске алынды. Үкімет саясатын сынға алған қазақ қызметкерлерге «ұлтшыл» ретінде айыптар тағылып, бірсыпырасы жұмыстарынан қуылды. Мәселен, 1929 жылы 20 мамырда Ж. Аймауытов Қазақстандағы «ұлтшыл ұйыммен байланысы бар» деген сылтаумен тұтқынға алынып, үстінен іс қозғалынған екен [2, 22-б.].

1929 жылы 11-16 желтоқсан аралығында болған БК(б)П қазақ өлкелік комитеті мен өлкелік бақылау комиссиясының біріккен пленумында оңшылдар құлақтардың мүдделерін қорғап, социализм ісіне кедергі келтіріп, кедейдер мен орташаларды үгіттеу арқылы кеңестік жүйеге қарсы қоюға бар күштерін салып отырғандығы, оңшылдардың пайымдауларына қарамастан, партия ішіндегі оңшыл уклонға және келісімпаздарға қарсы батыл күрес жүргізіліп жатқандығы айтылды. Дегенмен, әлі де болса, оңшыл уклон мен келісімпаздықтың орын алуына партия ұялары батыл күрес жүргізбей, керісінше ауытқушыларды жасырып отырғандығы баса келтірілді. Пленум алдағы уақытта осындай партия қатарына кіріп алып, іріткі салушыларды аз уақыт

арасында біржола жоюды міндеттеді [3, 46-47-б.].

Кеңес үкіметі бұл арандату, іріткі салудың басы-қасында сөзсіз алашордашылар бар деген тұжырымды ұстанды. Тарихшы М. Қойгелдиевтің жазуынша, советтік идеологиялық аппарат Алаш идеясын өшіруге көп күш салды [4, 5-б.].

Жіті бақылау, аңдудың ақыры 1930 жылдың басында Алаш қозғалысының көптеген азаматтарының үстінен іс қозғалды. Ұлт зиялыларынан А. Байтұрсынов, М. Дулатов, Х. Ғаббасов, Ж. Аймауытов, М. Жұмабаев, М. Тынышбаев, Ж. Досмұхамедов, Х. Досмұхамедов, Ж. Ақбаев, Ы. Мұстамбаев, барлығы 44 азамат қуғындалды. Олар тұтқындалып, тергеу жұмыстары жүргізілді. Кейбір азаматтарды бастапқы кезде ату жазасына кесіп, кейіннен он жыл мерзімге ауыстырылды. Тек осы қайраткерлердің арасында Х. Ғаббасов ғана 1930 жылдың 4 сәуірінде ОГПУ сот коллегиясының шешімімен Қылмыстық Ережесінің 58 бабының 2 тармағына сәйкес «кеңес территориясында қарулы көтеріліс жасап, үкіметті басып алуды көздеді» деген айыппен ату жазасына кесіліп бұл үкім 1931 жылғы сәуірінде орындалды [5, 218-219-б.].

Қазақ азаматтарын қуғындау 30 жылдары қатты өрши түсті. Мерзімді баспасөзде кеңестік жүйеге қарсы шығушылардың қатарын жұртшылыққа жариялауға белсене кірісті. 1929-1930 жылдары тұтқындалып, істі болғандар, мерзімдерін өтеп келгеннен кейін де үкімет тарапынан мұқият бақылауға алынып, олардың үстінен 1937-1938 жылы қайтадан іс қозғалып, ақыры қуғын-сүргін құрбанына айналды. Қазақстандағы бұл кездердегі қуғындау барысына қазақтың ұлт зиялыларымен қатар қарапайым жұмысшы да, шаруа да ілініп кетті.

1936 жылы 5 тамызда құпия түрде Қазақ өлкелік комитетінің бюро жиылысы болып, 29 шілдедегі БК (б)П-ның жабық хаты талқыға алынып, соның негізінде барлық облыстық, аудандық, қалалық комитеттерде үкіметке қарсы террористік жұмыс жүргізіп жүрген белсенділерді анықтау жөнінде қаулы қабылданды [6]. Осы қаулыдан кейін «халық жауларын» анықтау ісі қарқын алды. 1936 жылғы 1 қарашадағы мәлімет бойынша 29 шілдеден бергі аралықта партия қатарынан фашистік-троцкистік-зиновьевшілдік бағытты қуаттаушы 43 контрреволюционерлердің әшкереленген [7, 15-17-б.].

БК(б)П Қазақстан өлкелік комитетінің VI пленумында партия қатарына кіріп кеткен троцкист-зиновьевшіл бандиттер, контрреволюцияшыл ұлтшылдар мен ұлт арасына іріткі салып отырған азғын топтардан тазарту жұмысының қарқынды жүріп жатқандығын айтқан С. Нұрпейісов 1936 ж. 1 тамызға дейін партия қатарынан лайықсыз деп 432 коммунист шығарылғандығын, алайда бұлардың 269-ы қайтадан партия қатарына қабылданғандығын, бұндай қателіктерге жол берілуінің себебі, партия идеологиясының дұрыс жүргізілмеуі, үгіт-насихат жұмыстарының ақсауы деп атап өткен [8, 343-б.].

Мемлекеттік қауіпсіздік басқармасының анықтамасында бұрынғы алашордашылар мен қазақ ұлтшылдарының революцияға қарсы әрекеттері белсенді түрде өсіп келе жатқандығы баса келтірілді. Олар Кеңес өкіметіне қарсы шығып, Батыс Қытайға кеткен қазақ эмигранттарымен тығыз байланыс орнатып, «Түрік халық партиясын» құру идеясын насихаттап, кеңестік Қазақстанды КСРО-дан бөліп әкетуді көксіп, троцкишілер-зиновьевшілдермен бірлесіп, солардың айтқанын іліп әкетіп отырғандығы айтылды. Тіпті бұл анықтамада мәселен, Оңтүстік Қазақстан облысына қарасты Шаян ауданында революцияға қарсы троцкишілдік топ құрылып, оны троцкист Прудько басқарып, оның құрамында партия мүшелері аудандық қаржыландыру бөлімінің меңгерушісі Нұрыш Әлімбетов, аудандық халық ағарту бөлімінің меңгерушісі Жирен Малтабаров, бұрынғы аудандық газеттің редакторы Әби Құлбаев мүше болған делінді. Осы анықтамаға сүйенсек, Прудько өзінің әрекеттерін Әлімбетов арқылы жүзеге асыруды ойлаған.

Осындай топ Мирзоян атындағы қызылша совхозында да құрылғандығы хабарланды. Бұл топты троцкишілер Нестеров пен Коваленко басқарып, оған бұрынғы бай тұқымынан шыққан Қырғыз республикасының Жоғарғы сотының бұрынғы мүшесі, 1931 жылы революцияға қарсы

пиғылы үшін істі болған ұлтшыл Сәуірбек Төленов пен бұрынғы комсомол мүшесі, аграром Рахымбай Қазыбаев мүше болғандығын анықтаған. Р. Қазыбаев Нестеровтың ықпалымен комсомол қатарынан шыққан делінді.

Осы анықтамада көрсетілгендей, Қостанай облысының Торғай аудандық атқару комитетінің хатшысы Кәрім Жапанов, атқару комитетінің қызметкерлері Зайнолла Зарипов пен Зәкір Шұбатбаевтар да троцкистермен байланыста болған. Осы аталған топтағылар социалистік жүйені жамандап, Троцкийдің ұстанымдарына бас шұлғып, қолдау көрсетіп отырғандығын баса келтірді [9, 205-210-б.]. Осы хаттың өзінен-ақ аз уақыттың ішінде 29 шілдедегі троцкишілді-зиновьевшіл блоктың қызметін әшкерелеу барысының қазақ жерінде қарқынды түрде жүргізілгенін байқау қиын емес.

1936 жылдың аяғына дейін жауапты, басшылық қызметтегілердің арасынан 2212 «жат пиғылдылар» әшкереленіпті. Олардың арасында өлкелік, облыстық, қалалық аппараттардан – 177, сауда-шаруашылық саласынан – 317, сот-тергеу аппаратынан – 102, аудандық атқару комитеті мен оның бөлімдерінен – 219, МТС пен совхоз директорлары – 102, колхоз басшысы – 629, ауылкеңес төрағасы – 249 қызметкерлер «халық жауы» ретінде айыпталып, қамауға алынған [10].

Жалпы, халық жауы ретінде айыпталғандарға қателіктерін жариялы түрде мойындауларын талап еткен. Қысым көрсету, қорқыту нәтижесінде көпшілігі өзіне жабылған жала айыпты мойындауға мәжбүр болды. Бұлардың арасында алашшыл ұлт зиялылары да болды. Мәселен, 1930 жылы 4 сәуірде 10 жылға лагерге қара жұмысқа кесілген Мағжан Жұмабаев Е.П. Пешкованың көмегімен 1936 жылдың 2 маусымында айдаудан босап үйіне оралған еді [11, 219-б.]. Алайда, ұлт зиялыларын қуғындау басталған кезде Мағжанның да үстінен іс қозғалды.

1937 жылы 21 мамырда Мағжан Жұмабаев Қазақ КСР Халық комиссарлар кеңесінің төрағасы Ораз Исаевқа жіберген ашық хатында өзінің кезінде кеңестік жүйеге қарсы шыққандығынан түзету-еңбек мекемесінде болып келгендігін, бұрынғы ұлтшыл-алашордашыл қателіктерінің қайталамайтындығына сендірді [12]. Бұл амалсыздан жазылған хат еді. Алайда бұл хат оны аман алып қалмады. 1937 жылдың 30 желтоқсанында ол тұтқындалып, 1938 жылдың 11 ақпанында атылды.

1937-1938 жылдары «халық жауы» ретінде қамауға алынған азаматтардың арасында 30-жылдары жаламен сотталып келгендер болды. Солардың арасында бұрынғы партия мүшесі, Ақсу ауданының хатшысы болған Мақсұт Жылысбаев 1933 жылдың 21 қазанында тұтқындалып, ОГПУ үштігінің шешімімен басында 5 жылға, кейіннен 3 жылға Батыс Сібірге, Томск қаласына айдауға жіберіледі. Қазақстанға қайтып оралғаннан кейін 1937 жылдың 14 тамызында қайтадан тұтқындалып, ату жазасына кесілген [13, 109-б.].

Қазақтың азаматтарын қуғындау үдерісі 1937 жылдың жаз айында үдеген. Бұл әсіресе Қазақстан К(б)П-ның I-съезінің шешімінен кейін жандана түсті. Ленин идеясын қарсы ұлтшылдармен аяусыз күрес жүргізуге шақырған осы съезд ұлт азаматтарын бір-біріне қарсы қойды. Нәтижесінде бірін-бірі қаралаған домалақ арыздардың қатары көбейді. Баспасөз беттеріне жариялаған мақалалардың басымы осы сарында болды.

Сол кездерде «Социалистік Қазақстан», «Кзахстанская правда», «Лениншіл жас», «Ауыл коммунисті» және тағы басқа газеттер мен журналдарда жарияланған мақалалар барлық саладағы азаматтардың «халық жауы» деп қуғындалуына себепші болды. Мәселен, «Социалистік Қазақстан» газетіне жарияланған «Қалдықтардың бет пердесі ашылсын» атты домалақ хат өнер саласындағы азаматтарды қаралады. Биші, Қазақстанның халық әртісі Шара Жандарбекова – Жиенқұлованың шыққан тегі бай тұқымынан екендігі келтірілген бұл мақалада: «Колхозшының қызы» болып, ата-тегін жасырып, Жандарбековтың атымен, ұлтшыл-фашист, халық жауы Жүргенов, Тоғжанов, театрдың директоры болып келген Қадырбаевтың қолтықтауларымен Кремльге еніп, ұлы данышпан, халық көсемі Лениннің шәкірті – Сталиннің қолын ұстап, «еңбек

орденін» алған жоқ па? Алды. Шара Алматының алдыңғы қатардағы бай, 1928 ж. конфескеленіп кеткен Байбұлан Жиенқұловтың қызы..., ЖандарбековҚұрманбек 15 жыл болыстық управитель болғанның баласы... көпшілік болып Жүргеновтің қалдықтарын бет-ажарына қарамай аластатуымыз керек» делінді [7, 119-121-б.].

Қорытынды

Ұлт зиялыларының, үкімет қызметіндегі қазақ қызметкерлерінің, тіпті қарапайым жұмысшы, шаруалардың арасынан «халық жауын» іздеу ірі науқанға айналды. Мұрағат құжаттарына, тәуелсіздігімізді алғаннан кейін зерттелініп жарық көрген еңбектерге сүйенсек, халықтың басына төнген қара бұлт 1937-1938 жылдары сөйілмей, керісінше қоюлана түскен екен. Ұлтына адал қызмет етіп, елдің іргесін көтеріп, саяси, экономикалық, мәдени дамуына бар үлесін қосқан қайраткерлердің басымы қуғын-сүргін құрбанына айналған. Ұлт азаматтарының өткен өмірлерін жіпке тізгендей тексеріп, ілік тапқан үкіметтің «шаш ал десе, бас алатын» қолшоқпарлары партия жиналыстарында, бюроларында, съездерде қанша жауды әшкерелегендіктерін жарыса айтып, үкімет пен партияның тапсырмасын бұлжытпай орындағандарына мәз болды. Ауылдағы қарапайым шаруалардың «жапон тыңшысы» деп қуғындалуы бұл арнайы жоспардың бір тармағы еді.

1938 жылдың 15 қыркүйегінде БК(б)П ОК Саяси бюросының шешімімен «ұлтшылдыққа» қарсы операция тоқтатылды. 1938 жылдың 1 тамызынан кейін қамауға алынғандардың ісін жергілікті сот органдары мен Арнайы кеңестер қарап, шешетін болды. Украина, Қазақстан, Қиыр Шығыс өлкелеріндегі облыстарыда арнайы үштіктер құрылды.

Үштіктердің қызметі екі айға ғана созылып, 15 қарашадағы Сталин мен Молотовтың қол қойған Жарлығымен осы үштікке жіберілген істерді қарау тоқтатылды [13, 323-324-б.]. Бір өкініштісі сол, екі ай ішінде нақақтан-нақақ тұтқындалғандардың көпшілігі ақ, қарасы анықталмай, «үштіктердің» шешімімен атылып кете баруы.

XX ғасырдың 30 жылдағы қуғын-сүргінге ұшыраған азаматтардың басымы әлі де болса ашылмай жатыр. Олардың отбасылары да кеңес үкіметі тұсында «халық жауының жанұясы» деген қара дақтан арыла алмай келді. Кейбірінің артында іздеушілері болмаған соң жабулы күйінде қалды.

Әдебиеттер тізімі

- 1 БК(б)П Қазкрайкомының V пленумының қаулылары мен қарарлары. – Алматы, 1929.
- 2 Дүйсенова Н. Алаштың қилы жолдары. -Алматы: «Асыл кітап», 2009. – 192 б.
- 3 Қазақстан Коммунистік партиясы съездерінің, конференцияларының және пленумдарының қарарлары мен шешімдері (1928-1937). – Алматы: Қазақстан, 1988. – Т.2.– 412 б.
- 4 Қойгелдиев М. Алаш қозғалысы: Монография. Екінші кітап. - Алматы: Мектеп, 2017. – 656 б.
- 5 Смағұлова С. Алаш деп ғұмыр кешкен // Мир Большого Алтая. - 2017. - №3.
- 6 ҚР ПА. 141-қ., 1-т., 10592-іс. 430-п.
- 7 Политические репрессии в Казахстане в 1937-1938 гг. Сборник документов . – Алматы: Қазақстан, 1998. 336 с.
- 8 Смағұлова С. Қазақ мерзімді баспасөзі: шығу тарихы мен деректік маңызы (XX ғ. 20-30 жж.). -Алматы: «Елтаным баспасы», 2011. – 432 б.
- 9 Алаш қозғалысы. Құжаттар мен материалдар жинағы. Қаңтар 1929-шілде 1938 жж. - Алматы, Ел-шежіре, 2007. 3-том. – 344 б.
- 10 ҚР ПА. 141-қ., 1-т., 11459-іс. 39-40-п.

11 Жангуттин Б. Магжан Жумабаев «Мой казак, ненастья час настал». Страницы биографии /под общей редакцией М.К. Койгельдиева. -Алматы, ТОО «Каратау КБ» Дастур, 2016.– 220 с.

12 ҚР ОМА. 5-қ., 21 с-т., 200-іс. 19-21-пп.

13 Красный террор: Политическая история Казахстана (Сборник документальных материалов политических репрессий 20-50-х годов XX века). -Алматы: ТОО «Типография оперативной печати», 2008. – 307 с.

14 Хаустов В., Самуэльсон Л. Сталин, НКВД и репрессии 1936-1938 гг. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2010. – 432 с.

References

1. ВК(б)Р Kazraikominin V plenuminin kaulilari men kararlary. - Almaty, 1929.
2. Duisenova N. Alashtin kily zholdary - Almaty2009. - 192 b.
3. Kazakstan Kommynistik partyiasi siezderinin, konferensialarinin jane plenumdarinin kararlari men sheshimderi (1928-1937). - Almaty: Kazakstan, 1988. -Т.2. - 412 b.
4. Koigelgiev M. Alashkozgalisi: Monografia. Ekinshi kitap. - Almaty 2017. – 656 b.)
5. Smagulova S. Alash dep gumir keshken // Mir Bolshogo Altaia. -2017. - №3.
6. KR PA. 141-k., 1-t., 10592-is. 430-p.
7. Politicheskie repressii v Kazakstane v 1937-1938 gg. Sbornik dokumentov. - Almaty, Kazakstan, 1998. 336 s.
8. Smagulova S. Kazak merzimdi baspasozhi shigy tarixi men derektik manizi (XX g. 20-30 jj.). - Almaty 2011. - 432 b.
9. Alash kozgalisi. Kyzhattar men materialdarjinagi [Collection of articles and materials]Kantar 1929-shilde 1938 jj. - Almaty, 2007. 3-t. – 344 b.
10. KR PA. 141-k., 1-t., 11459-is. 39-40-p.
11. Jangutin B. Magjan Jumabaev«Moi kazak, nenastia chas nastal». Stranisi biografii / pod obshei redaksiei M.K. Koigeldieva. - Almaty 2016. – 220 s.
12. KR OMA. 5-k., 21 s-t., 200-is. 19-21-pp.
13. Krasni terror: Politicheskaiia istoria Kazakstana (Sbornik dokumentalnih materialov politicheskix represii 20-50-h godov XX veka). - Almaty 2008. – 307 s.
14. Haustov V., Samuelson L. Stalin, NKVD i repressii 1936-1938 gg. Moskva, Rossiskaya politicheskaiia ensiklopedia (ROSSPEN), 2010. – 432 s.

МАЗМҰНЫ

Алиакбарова А.П., Дүкенбаева З.О. ТҮРКИЯДАҒЫ ҚАЗАҚ ДИАСПОРАСЫНЫҢ ТАРИХЫ.....	5
Губайдуллина М.Ш., Лю Ци, Суйналиев А.А. ҚАЗАҚСТАН – РЕСЕЙ ЖӘНЕ ЕУРАЗИЯЛЫҚ ДИПЛОМАТИЯ ҚАТЫНАСТАРЫ.....	11
Жақсылықов А.Ж., Мәжен Е., Жамашев А. БҰХАР ЖЫРАУДЫҢ ПОЭЗИЯСЫНДАҒЫ ДІНИ САРЫН.....	20
Жансеитова М.М. АСЫЛБЕК СЕЙІТОВ ҚУҒЫН-СҮРГІН ҚҰРБАНЫ.....	29
Жанұзақ Р.Ж. МЕМЛЕКЕТТІК ДУМАҒА САЙЛАНҒАН ҚАЗАҚ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕР (1906-1907).....	34
Жораева Г.Т. ҰЛТ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯСЫНЫҢ ҚУҒЫНДАЛУ ТАРИХЫ (XX ҒАСЫРДЫҢ 20 ЖЫЛДЫҢ СОҢЫ-30 ЖЫЛДЫҢ БАСЫ).....	40
Жуманова А.З. 1940 - 1980 ЖЖ. БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ТІЛДІК РЕФОРМА ЖӘНЕ ОНЫҢ ЖҮЗЕГЕ АСУЫ.....	46
Жүрсінбаев Б.А. ТҮРКІСТАНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҰЙЫМДАРДЫҢ КЕҢЕСТІК БИЛІКТІҢ ОРНАУЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ҰСТАНЫМДАРЫ.....	61
Икрам Н.Ә. ҰЗЫНАҒАШ ШАЙҚАСЫНЫҢ СЕБЕПТЕРІ МЕН НӘТИЖЕСІ.....	73
Исова Л., Стыбаев Б. ҚАЗІРГІ КЕЗЕНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН-МАЖАР ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ АХУАЛЫ МЕН ДАМУ КЕЛЕШЕГІ.....	79
Каттабекова Н.Қ. КӨНЕ ТҮРІКТЕРДЕГІ ТӘңІРШІЛДІК.....	87
Күркеев Е.М. ЭТНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ СӘЙКЕСТІКТІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	94
Кыйзатова С.М. ҚАЗАҚ ЖАСТАРЫНЫҢ ҰЛТАРАЛЫҚ НЕКЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ.....	99
Қабдолдина К.Қ. КЕҢЕСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘЙЕЛДЕРІНІҢ ТЕНДІК МӘСЕЛЕСІ.....	106
Қалиолла А., Шарыпқазы Н. ҚЫТАЙ «СҮЙЕК ЖАЗУЫНЫҢ» ТАБЫЛУЫ МЕН ҒЫЛЫМИ АЙНАЛЫМҒА ЕНУІ.....	113
Қасабекова Е.Қ. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ДІНДАРЛЫҚ ДӘСТҮРЛЕРІНЕ ШОЛУ.....	121
Қозыбақова Ф.А., Бекмаш Ә.С. РАЙЫМБЕК БАТЫР ЖӘНЕ ОНЫҢ КЕСЕНЕСІНІҢ САЛЫНУ ТАРИХЫНАН.....	129
Қоңырбаев Н.Ө. XIX ҒАСЫРДЫҢ АЯҒЫНДАҒЫ ОМБЫ УЕЗИ ҚАЗАҚТАРЫНЫҢ КӘСІПШІЛІГІ.....	137
Қуанбай О.Б. ҚАЗАҚ - ЖАПОН ТІЛДЕРІНІҢ ТАРИХИ ТАМЫРЛАСТЫҒЫ.....	144
Лебаев Ф.Р. СЕМЕЙ ІШКІ ОКРУГЫНЫҢ ҚҰРЫЛУЫ: ТАРИХНАМАЛЫҚ АСПЕКТ.....	166
Маулит Б., Шарыпқазы Н. ҚЫТАЙ ИМИДЖІНІҢ ҚАЛЫПТАСУ ФАКТОРЫ.....	174
Мырзабеков М.С., Мырзабекова Р.С. ДЖ. У. БУШ ТҮСЫНДАҒЫ АҚШ СЫРТҚЫ САЯСАТЫНЫҢ БАСТЫ ҰСТАНЫМДАРЫ.....	186
Нұрсұлтанова Л.Н., Аубакирова Д.Н. ҚАЗАҚСТАН-ЕУРОПАЛЫҚ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ЖОБАЛАР.....	197
Омарова Г.Ә., Мурзаходжаев Қ.М. ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНЫҢ ЭТНО-ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ДАМУЫ (1999-2018 ЖЖ.).....	207
Сандыбаева А.Д. ТҮРКІСТАН ҚАЛАСЫНДАҒЫ XIX ҒАСЫРДЫҢ СОҢЫ МЕН XX ҒАСЫРДЫҢ БАС КЕЗІНДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК-САЯСИ ҮДЕРІСТЕР.....	215

Сәтенова М.Р., Шалабаева А.Б. ҰЛЫ ЖҮЗ ҚАЗАҚТАРЫНЫҢ РЕСЕЙ БОДАНДЫҒЫН ҚАБЫЛДАУ ТАРИХЫНАН.....	222
Сәкен С.И. НОҒАЙЛЫ ДӘУІРІ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ЭПОСЫ.....	232
Смағұлов Б. XVIII –XX ҒАСЫРЛАРДА ҚАЗАҚТАРДЫҢ ЭТНИКАЛЫҚ ҚҰРАМЫНДАҒЫ «ҚОЖА» ГЕНЕАЛОГИЯЛЫҚ ТОБЫ.....	243
Танатарова Ж.Т., Маратова С.А. ҚАЗАҚСТАН МЕН ТҮРКИЯ АРАСЫНДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ЖӘНЕ МӘДЕНИ-ТАРИХИ ҚАТЫНАСТАР (ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЫЛДАРЫ).....	259
Тасилова Н.А. ТӘУЕКЕЛ ХАННЫҢ ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТТІЛІГІН НЫҒАЙТУДАҒЫ РӨЛІ МЕН СЫРТҚЫ САЯСАТТАҒЫ ҰСТАНЫМЫ.....	263
Токбергенова З.С. ТҮРКІСТАН ӨЛКЕСІНДЕГІ ЖӘДИДШІЛДІК ҚОЗҒАЛЫСТЫҢ ҚЫЗМЕТІ.....	271
Токболат С.Т. ТҮРКІСТАН ӨЛКЕСІНДЕГІ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҰЙЫМДАРДЫҢ БОЛЬШЕВИКТЕРМЕН ҚАТЫНАСЫ.....	284
Уалтаева А.С., Отар А.С. Ғ.Н. БӨКЕЙХАНОВ ҚОҒАМ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТ ҚАЙРАТКЕРІ.....	296
Уразмагамбетов Н.Н. ШЕТЕЛ ҒАЛЫМДАРЫ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АШАРШЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІНІҢ ЗЕРТТЕЛУІ...301	
Хакім А.Е. ТАРИХ-И РАШИДИ ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ МОҒОЛСТАНҒА ҚАТЫСТЫ ЖЕР-СУ АТТАРЫ.....	307
Шакенов С.Т., Ермағамбетов А.Е., Рысбек Б. ҚАЛБА-НАРЫМ ӨҢІРІНДЕГІ ЕЖЕЛГІ МЕТАЛЛУРГИЯ, ТАУ- КЕН ІСІНІҢ ЗЕРТТЕЛУ ТАРИХЫНДАҒЫ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕР.....	317
Шалдарбекова А. ТҮРКІ ӨРКЕНИЕТІНІҢ ХРОНОЛОГИЯСЫ МӘСЕЛЕСІ БОЙЫНША.....	323
Шалдарбекова А.Б. ҚАЗАҚСТАНДА РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ САНА СЕЗІМНІҢ ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ ЖАҒДАЙЫ ТУРАЛЫ: ТАРИХИ КӨЗҚАРАС.....	328
Шарапова Қ. МҰСТАФА ШОҚАЙ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ТӘУЕЛСІЗДІК ИДЕЯСЫ.....	333
Шоинжанова М.Т., Уалтаева А.С. ҚАЗАҚ-ҮНДІ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ХАРАКТЕРІ (САЛЫСТЫРМАЛЫ СИПАТЫ).....	338
Эрейли А.Б., Мақашева К., Шалкеева З. ИСЛАМ ЫНТАМАҚТАСТЫҚ ҰЙЫМЫНЫҢ ДАУ- ЖАНЖАЛДАРДЫ РЕТТЕУДЕГІ ӨЛЕУЕТІ.....	345

СОДЕРЖАНИЕ

Алиакбарова А.П., Дукенбаева З.О. ИСТОРИЯ КАЗАХСКОЙ ДИАСПОРЫ В ТУРЦИИ.....	5
Губайдуллина М.Ш., Лю Ци, Суйналиев А.А. ОТНОШЕНИЯ КАЗАХСТАН – РОССИЯ И ЕВРАЗИЙСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ.....	11
Жаксылыков А.Ж., Мажен Е., Жамашев А. РЕЛИГИОЗНЫЕ МОТИВЫ В ПОЭЗИИ БУХАР ЖЫРАУ	20
Жансеитова М.М. ЖЕРТВА РЕПРЕССИЙ АСЫЛБЕК СЕЙТОВ.....	29
Жанұзақ Р.Ж. ОСНОВНЫЕ ВОПРОСЫ В РАБОТЕ ДЕПУТАТОВ-КАЗАХОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ (1906-1907).....	34
Жораева Г.Т. ИСТОРИЯ РЕПРЕССИЙ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ (КОНЕЦ 20-Х-НАЧАЛО 30-Х ГГ. XX ВЕКА).....	40
Жуманова А.З. ЯЗЫКОВАЯ РЕФОРМА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ЕЕ РЕАЛИЗАЦИЯ В 1940-1980-х гг.....	46
Джурсунбаев Б.А. ПОЗИЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ ТУРКЕСТАНА В СВЯЗИ С СТАНОВЛЕНИЕМ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ.....	61
Икрам Н.А. ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ УЗУНАГАЧСКОЙ БИТВЫ.....	73
Исова Л., Стыбаев Б. СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНСКО-ВЕНГЕРСКИХ ОТНОШЕНИЙ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ.....	79
Катгабекова Н.К. ТЕНГИРИАНСТВО У ДРЕВНИХ ТЮРКОВ.....	87
Куркеев Е.М. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЭТНИЧЕСКОЙ И НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ.....	94
Кыйзатова С.М. МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫЕ БРАКИ КАЗАХСКОЙ МОЛОДЕЖИ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ.....	99
Кабдолдина К.К. ПРОБЛЕМА РАВЕНСТВА КАЗАХСКИХ ЖЕНЩИН В СОВЕТСКОМ КАЗАХСТАНЕ.....	106
Қалиолла А., Шарыпқазы Н. ОТКРЫТИЕ КИТАЙСКИХ «ПИСЕМ НА КОСТЯХ» И ИХ ВВЕДЕНИЕ В НАУЧНЫЙ ОБОРОТ	113
Касабекова Е.К. ОБЗОР РЕЛИГИОЗНЫХ ТРАДИЦИЙ КАЗАХСКОГО НАРОДА.....	121
Қозыбақова Ф.А., Бекмаш Ә.С. ИЗ ИСТОРИИ БАТЫРА РАЙЫМБЕКА И ЕГО МАВЗОЛЕЯ.....	129
Конырбаев Н.О. РЕМЕСЛА У КАЗАХОВ ОМСКОГО УЕЗДА КОНЦА XIX ВЕКА.....	137
Қуанбай О.Б. ИСТОРИЧЕСКАЯ ОДНОКОРЕНЕННОСТЬ КАЗАХСКОГО И ЯПОНСКОГО ЯЗЫКОВ.....	144
Лебаев Ф.Р. ФОРМИРОВАНИЕ СЕМИПАЛАТИНСКОГО ВНУТРЕННЕГО ОКРУГА: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ.....	166
Маулит Б., Шарыпқазы Н. ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ИМИЖДА КИТАЯ.....	174
Мырзабеков М.С., Мырзабекова Р.С. ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ США ПРИ ДЖ. У. БУШЕ.....	186
Нурсултанова Л.Н., Аубакирова Д.Н. КАЗАХСТАНСКО-ЕВРОПЕЙСКИЕ ИНВЕСТИЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ.....	197
Омарова Г.А., Мурзаходжаев К.М. ЭТНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ НАСЕЛЕНИЯ КАЗАХСТАНА (1999-2018 ГГ.).....	207
Сандыбаева А.Д. СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В ГОРОДЕ ТУРКЕСТАНЕ В КОНЦЕ XIX - НАЧАЛО XX ВВ.....	215

Сатенова М.Р., Шалабаева А.Б. ИЗ ИСТОРИИ ПРИНЯТИЯ РОССИЙСКОГО ПОДДАНСТВА КАЗАХАМИ СТАРШЕГО ЖУЗА.....	222
Сакен С.И. НОГАЙСКАЯ ЭПОХА И КАЗАХСКИЙ ЭПОС.....	232
Смагулов Б.К. ГЕНЕАЛОГИЧЕСКАЯ ГРУППА «ҚОЖА» В ЭТНИЧЕСКОМ СОСТАВЕ КАЗАХОВ В XVIII–XX В.....	243
Танатарова Ж.Т., Маратова С.А. ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ КАЗАХСТАНОМ И ТУРЦИЕЙ (В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ).....	259
Тасилова Н.А. РОЛЬ ТАУЕКЕЛ ХАНА В УКРЕПЛЕНИИ КАЗАХСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ И ЕГО ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА.....	263
Токбергенова З.С. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДЖАДИДСКОГО ДВИЖЕНИЯ ТУРКЕСТАНСКОГО КРАЯ.....	271
Токболат С.Т. ОТНОШЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ТУРКЕСТАНСКОГО КРАЯ С БОЛЬШЕВИКАМИ.....	284
Уалтаева А.С., Отар А.С. Г.Н. БУКЕЙХАНОВ – ОБЩЕСТВЕННЫЙ И ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ.....	296
Уразмагамбетов Н.Н. ИЗУЧЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ ГОЛОДА В КАЗАХСТАНЕ В ТРУДАХ ЗАРУБЕЖНЫХ УЧЕНЫХ.....	301
Хаким А.Е. ТОПОНИМЫ МОГУЛИСТАНА В «ТАРИХ-И РАШИДИ».....	307
Шакенов С.Т., Ергабылов А.Е., Рысбек Б. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСТОРИИ ИЗУЧЕНИЯ ДРЕВНЕЙ МЕТАЛЛУРГИИ НА ТЕРРИТОРИИ КАЛБА-НАРЫМСКИХ ПРЕДГОРИЙ.....	317
Шалдарбекова А. К ВОПРОСУ О ХРОНОЛОГИИ ТЮРКСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ.....	323
Шалдарбекова А.Б. ОСОВРЕМЕННОМ СОСТОЯНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ.....	328
Шарапова К. ИДЕЯ НЕЗАВИСИМОСТИ В ТРУДАХ МУСТАФЫ ШОКАЯ.....	333
Шоинжанова М.Т., Уалтаева А.С. НАЦИОНАЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР В КАЗАХСКО-ИНДИЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ).....	338
Эрейли А.Б., Макашева К., Шалкеева З. ПОТЕНЦИАЛ ОРГАНИЗАЦИЙ ИСЛАМСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В УРЕГУЛИРОВАНИИ КОНФЛИКТОВ.....	345

CONTENTS

Aliakbarova A., Dukenbaeva Z. HISTORY OF KAZAKH DIASPORA IN TURKEY.....	5
Gubaidullina M.S., Lu Qui, Suinaliyev A.A. KAZAKHSTAN –RUSSIA RELATIONS AND EURASIAN DIPLOMACY.....	11
Zhaksylykov A., Mazhen E., Zhamashev A. RELIGIOUS MOTIVES IN THE POETRY OF THE BUKHAR ZHYRAU.....	20
Zhanseitova M.M. THE VICTIM OF REPRESSION ASYLBEK SEITOV.....	29
Zhanuzak R.Zh. MAJOR ISSUES IN THE WORK OF KAZAKH DEPUTIES OF THE STATE DUMA (1906-1907).....	34
Zhorayeva G.T. HISTORY OF THE NATIONAL INTELLIGENTSI APERSECUTION.....	40
Zhumanova A. LANGUAGE REFORM IN THE EDUCATION SYSTEM AND ITS IMPLEMENTATION IN 1940-1980s.....	46
Dzhursunbaev B.A. POSITIONS OF NATIONAL SOCIAL AND POLITICAL ORGANIZATIONS OF TURKESTAN IN CONNECTION WITH THE FORMATION OF SOVIET POWER.....	61
Ikram N.A. REASONS AND CONSEQUENCES OR THE UZUNAGACH.....	73
Issova L., Stybayev B. THE STATE AND PROSPECTS OF THE KAZAKH-HUNGARIAN RELATIONS DEVELOPMENT AT THE PRESENT STAGE.....	79
Kattabekova N.K. TENGGRI OF THE ANCIENT TURKS.....	87
Kurkeyev E.M. SOME QUESTIONS OF ETHNIC AND NATIONAL IDENTITY.....	94
Kyizatova S.M. INTER-ETNIC MARRIAGES OF THE KAZAKH YOUTH AND THE DEVELOPMENT TRENDS.....	99
Kabdoldina K.K. THE PROBLEM OF EQUALITY OF KAZAKH WOMEN IN SOVIET KAZAKHSTAN.....	106
Kaliolla A., Sharypkazy N. DISCOVERY OF THE CHINESE “LETTERS ON THE BONES” AND THEIR INTRODUCTION INTO SCIENTIFIC CIRCULATION.....	113
Kassabekova E. OVERVIEW OF THE RELIGIOUS TRADITIONS OF THE KAZAKH PEOPLE.....	121
Kozybakova F.A., Bekmash A.S. FROM THE HISTORY OF RAYIMBEK BATYR AND HIS MAUSOLEUM.....	129
Konyrbayev N. SANDCRAFTS OF THE KAZAKHS OF THE OMSK DISTRICT IN THE END OF THE 19th CENTURY.....	137
Kuanbay O. HISTORICAL SINGLE ROOTEDNESS OF KAZAKH AND JAPANESE LANGUAGES.....	144
Lebayev F.R. FORMATION OF THE SEMEY INTERNAL DISTRICT: HISTORIOGRAPHICAL ASPECT.....	166
Maulit B., Sharypkazy N. THE FORMATION FACTOR OF IMAGE OF CHINA.....	174
Myrzabekov M.S., Myrzabekova R.S. BASIC PRINCIPLES OF USA FOREIGN POLICY UNDER G.W.BUSH.....	186
Nursultanova L.N., Aubakirova D.N. KAZAKHSTAN-EUROPEAN INVESTMENT PROJECTS.....	197
Omarova G.A., Murzakhodzhayev K.M. ETHNIC-DEMOGRAPHICAL DEVELOPMENT OF THE POPULATION OF KAZAKHSTAN (1999-2018).....	207
Sandybaeva A.D. SOCIO-POLITICAL PROCESSES IN THE CITY OF TURKESTAN (LATE XIX - EARLY XX CENTURIES).....	215

Satenova M.R., Shalabaeva A.B. FROM THE HISTORY OF THE ACCEPTANCE OF RUSSIAN GOVERNMENT BY THE KAZAKHS OF THE SENIOR ZHUZ.....	222
Saken S.I. NOGAI ERA AND KAZAKH EPIC.....	232
Smagulov B. THE GENEALOGICAL GROUP “QOJA” IN THE ETHNIC COMPOSITION OF THE KAZAKHS IN THE XVIII – XX CENTURIES.....	243
Tanatarova Zh., Maratova S. PUBLICLY POLITICAL AND CULTURAL-HISTORICAL CONNECTIONS BETWEEN KAZAKHSTAN AND TURKEY (INDEPENDENCE YEARS).....	259
Tasilova N.A. THE ROLE OF KHAN'S TOWEKEL IN STRENGTHENING OF KAZAKH STATEHOOD AND ITS FOREIGN POLICY.....	263
Tokbergenova Z.S. THE ACTIVITIES OF JADIDISM MOVEMENT IN TURKESTAN REGION.....	271
Tokbolat S.T. RELATIONS OF POLITICAL ORGANIZATIONS IN THE TURKESTAN REGION WITH THE BOLSHEVIKS.....	284
Ualtaeva A.S., Otar A.N. G.N. BUKEIKHANOV – PUBLICFIGURE AND STATESMAN.....	296
Urazmagambetov N.N. STUDYING THE KAZAKHSTAN’S FAMINE ISSUE IN THE WRITINGS OF FOREIGN SCHOLARS.....	301
Khakim A. TOPONYMS OF MOGHULISTAN IN «TARIKH-I RASHIDI».....	307
Shakenov S.T., Ergabylov A.E., Rysbek B. SOME ISSUES IN STUDYING THE HISTORY OF ANCIENT METALLURGY IN THE TERRITORY OF THE KALBA-NARYM FOOTHILLS.....	317
Shaldarbekova A. TO THE QUESTION OF THE CHRONOLOGY OF THE TURKIC CIVILIZATION.....	323
Shaldarbekova A. ON THE CURRENT STATE OF NATIONAL IDENTITY IN KAZAKHSTAN: HISTORICAL ASPECT.....	328
Sharapova K. THE IDEA OF INDEPENDENCE IN THE WRITINGS OF MUSTAFA SHOKAY.....	333
Shoinzhanova M.T., Ualtayeva A.S. NATIONAL CHARACTER IN KAZAKH AND INDIAN LITERATURE (COMPARATIVE ANALYSIS).....	338
Ereyli A.B., Makasheva K., Shalkeyeva Z. POTENTIALS OF THE ORGANIZATION OF THE ISLAMIC COOPERATION (OIC) TO CONFLICT RESOLUTION.....	345

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2019. 2(18)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.06.2019.
Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Е-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй